Regionledningskontoret
Sophie Giers Arekrans

TJÄNSTEUTLÅTANDE

KHN 2021-0025

Klimat- och
hållbarhetsnämnden

Yttrande över motion 2021:60 av Stellan Hamrin (V) om Regionens dricksvatten

Regionledningskontorets förslag till beslut

Klimat- och hållbarhetsnämnden beslutar följande.

> Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör klimat- och hållbarhetsnämndens yttrande till regionstyrelsen över motion 2021:60 av Stellan Hamrin (V).

Sammanfattning

Klimat- och hållbarhetsnämnden har av regionstyrelsen beretts möjlighet att yttra sig över motion 2021:60 av Stellan Hamrin (V).

Motionären föreslår att Region Stockholm omedelbart tillsätter en arbetsgrupp med representanter för alla partier i regionfullmäktige, med uppgift att i samarbete med berörda kommuner - gärna också Regeringen - snarast möjligt påbörja arbetet med att säkra en ny framtida vattentäkt för Mälarregionen efter år 2050.

Regionledningskontoret anser att regional samverkan är en förutsättning för att klara utmaningarna inom dricksvattenförsörjningen och sedan 2018 finns en regional vattenförsörjningsplan för Stockholm län. Planen är en del av den regionala utvecklingsplaneringen och ett viktigt komplement till RUFS 2050.

En åtgärd i vattenförsörjningsplanen är att uppvakta regeringen med en begäran om att tillsätta en utredning om Mälarens framtid som dricksvattentäkt. I oktober 2021 begärde de fem landshövdingarna i Uppsala län, Västmanlands län, Södermanlands län, Stockholms län samt Örebro län att regeringen ska tillsätta en sådan omfattande utredning. Vattenförsörjningsplanen följs upp under 2022 och redovisas för rådet för Vatten- och avloppssamverkan i Stockholms län.

Regionledningskontorets bedömning är att det inte finns behov av att tillsätta ytterligare en arbetsgrupp som motionären föreslår.

Bakgrund
Klimat- och hållbarhetsnämnden har av regionstyrelsen beretts möjlighet att yttra sig över motion 2021:60 av Stellan Hamrin (V) om regionens dricksvatten. Yttrandet utgår från ett samlat regionalt perspektiv gällande miljö, klimat och social hållbarhet samt ansvar för regionalt klimatarbete genom klimatfärdplanen. Regionledningskontoret har under beredningen inhämtat underlag från Länsstyrelsen i Stockholms län.

I motionen beskrivs hur Mälaren som dricksvattentäkt är hotad på grund av den globalt stigande havsnivån. Det lyfts också fram att pågående arbete med uppförande av nya Slussen inte tar hänsyn till den stigande havsnivån i tillräcklig utsträckning. Motionären anser att projektet och dess utformning inte tar hänsyn till nya prognoser och utvecklad kunskap från FN:s klimatpanel.

I motionen hänvisas till den tidigare lagda motionen 2019:55 om åtgärder för att förebygga skadliga och kostsamma effekter av den stigande havsnivån (RS 2019-0997). Motionären menar att då den tidigare motionen behandlades genom budgetbeslutet för 2021 saknades möjlighet att diskutera frågan. Motionären menar också att det svar som gavs till den tidigare motionen om att ansvaret för att hantera stigande havsnivåer inte ligger hos Region Stockholm är felaktigt, då det sedan 1 april 2020 enligt Plan- och bygglagen kap. 7 § 4 gäller att Region Stockholm ska utreda frågor av betydelse för regionens fysiska miljö, samt verka för insatser som kan bidra till att minska länets klimatpåverkan och dess effekter.

Motionären föreslår att Region Stockholm omedelbart tillsätter en arbetsgrupp med representanter för alla partier i regionfullmäktige, med uppgift att i samarbete med berörda kommuner - gärna också regeringen - snarast möjligt påbörja arbetet med att säkra en ny framtida vattentäkt för Mälarregionen efter år 2050.

Klimat- och hållbarhetsnämndens yttrande
Regionledningskontoret anser att regional samverkan är en förutsättning för att klara de utmaningar inom dricksvattenförsörjningen som Stockholms län står inför. För att uppnå en långsiktig och hållbar vattenförsörjning behöver ansvariga aktörer arbeta tillsammans med gemensamma mål och strategier. En regional vattenförsörjningsplan för Stockholm län antogs av Länsstyrelsen i Stockholms län 2018, vilken Region Stockholm ställde sig bakom (TRN 2018-0135). Det är en brett förankrad strategi för vattenförsörjningen i Stockholmsregionen där Region Stockholm varit medverkande i framtagandet. Planen är en del av den

regionala utvecklingsplaneringen och ett viktigt komplement till den Regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFS 2050) (LS 2015-0084).

Det övergripande syftet med den regionala vattenförsörjningsplanen är att säkra dricksvattenförsörjningen i Stockholms län ur ett flergenerationsperspektiv, och särskilt relevanta är målen om att de vattenresurser som har hög regional prioritet ska säkras för framtiden samt att länets aktörer med ansvar för vattenförsörjning ska ha fungerande samverkansformer.

Vattenförsörjningsplanens åtgärder följs upp årligen, medan planen i sin helhet följs upp och aktualitetprövas var fjärde år. Den uppföljningen kommer att genomföras under 2022. Redovisning sker till rådet för Vatten- och avloppssamverkan i Stockholms län (VAS), som är Stockholmsregionens naturliga samarbetsforum för strategiska vatten- och avloppsfrågor.

Vattenförsörjningsplanen behandlar inte frågan om Mälarens framtid direkt, men listar som åtgärd att uppvakta regeringen med en begäran om att tillsätta en utredning om Mälarens framtid som dricksvattentäkt; vilket genomfördes i oktober 2021. I sin framställan begär de fem landshövdingarna i Uppsala län, Västmanlands län, Södermanlands län, Stockholms län samt Örebro län att regeringen ska tillsätta en omfattande utredning som: 1) tar ett helhetsgrepp runt hela problembilden med både Mälarens och Hjälmarens dricksvatten, bebyggelse, infrastruktur och naturmiljöer, 2) formulerar åtgärdsstrategier med förslag på ansvar, finansiering och lagstiftning, samt 3) identifierar kritiska punkter i tid och rum för beslut så att tillväxtsplaneringen inte hämmas.

Region Stockholm arbetar tillsammans med länets kommuner både med genomförandet av RUFS 2050 och Klimatfärdplan 2050, samt stödjer Länsstyrelsen i genomförandet av den regionala vattenförsörjningsplanen. Genom detta samt det löpande arbetet som bedrivs inom fysisk planering och minskad klimatpåverkan; så utreds frågor av betydelse för regionens fysiska miljö, samt verkas för insatser som kan bidra till att minska länets klimatpåverkan och dess effekter. Med bakgrund av ovan beskrivna insatser, pågående arbete och existerande samverkansforum bedömer regionledningskontoret inte att det finns behov av att tillsätta ytterligare en arbetsgrupp så som motionären föreslår. Bakgrunden till motionärens framställan och förslag kan istället behandlas inom redan etablerade strukturer.

Ekonomiska konsekvenser
Beslutet bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm.

Carina Lundberg Uudelepp
Regiondirektör

Anton Västberg
Utvecklingsdirektör

Beslutsunderlag
1. Motion 2021:60

Beslutsexpediering
1. Regionstyrelsen

Region Stockholm
2021-09-14

Motion från Stellan Hamrin (V) om Regionens dricksvatten.

Bakgrund

Jag ställde 2019 baserat på rapporten 2019 av FN:s klimatpanel en motion om åtgärder för att förebygga skadliga och kostsamma effekter av den stigande havsnivån. Svaret valde majoriteten att gömma under rubriken *Bilagor* under under-rubriken *Bilaga 9 Ärenden som behandlas i samband med budget 2021* och under dess under-rubrik *Motioner.* Därmed saknades i praktiken möjlighet att diskutera denna centrala fråga. När man läser svaret kan man ana orsaken till detta hemlighetsmakeri, vilket jag återkommer till.

Klimat-panelens nya och skärpta rapport 2021.

Motionen 2019 baserades på Klimatpanelens rapport om vatten år 2019. Huvudrapporten slog fast att för större infrastrukturprojekt ska man räkna med en höjd havsnivå år 2100 på 2 m globalt, även om man inte uteslöt ännu högre nivåer. Nu har Klimatpanelens nya rapport från 2021 just kommit. Där slår man nu fast redan i den korta ”*Politiska rapporten*”, att havsnivån år 2100 kan stiga med 2 m.

Detta sker genom en ny bedömning (linje) i den tidigare rapportens havsnivå-figur som nu inkluderar utvecklingen vid Antarktis. Den äldre alternativa bedömningen (linjen) med max.-nivån + 1,1 m exkluderar Antarktis. IPPC hävdar att större infrastrukturprojekt ska räkna med nivåer på + 2 m för större infrastrukturprojekt.

SMHI:s ”ofullständiga” bedömning.

SMHI – Sveriges expertmyndighet och kommersiell konsult för Slussenprojektet utgår fortfarande från nivån år 2100 på + 1,1 m globalt (+ 0,6 m i Stockholm inklusive landhöjning). Av domen 2018 i Mark- och Miljööverdomstolen (MÖD) och i kommentarer på SMHI:s hemsida framgår, att detta är en inte helt säker bedömning och att ansvaret för alla åtgärder enligt lag vilar på Byggherren, som själv är skyldig att hålla sig informerad (via andra kanaler) om utvecklingen. I praktiken innebär SMHI:s bedömning att man helt bortser från vad som händer runt Antarktis – en process vars effekter vi nästan dagligen kan se i TV.

Mark- och Miljööverdomstolens bedömning

MÖD 2018 angav att man kan det kan vara möjligt att havet stiger väsentligt mer än vad Sökanden (Slussenprojektet) anger, men då finns enligt MÖD möjligheten att i efterhand korrigera utformningen. Som alla idag inser är detta inte korrekt. Mälarens medelnivå ligger bara 0,67 m över havets medelnivå och havets högvattennivå står över Mälarens medel-nivå. Nya Slussen klarar bara en nivåhöjning på 0,5 m (SMHI anger nu nivån år 2100 till + 0,6m). Stiger havet mer än 0,5 m finns ingen teknisk möjlighet att hindra havet att tränga in i Mälaren. Då krävs åtgärder på annat håll och av en helt annan dignitet – åtgärder som i så fall borde påbörjats för länge sedan. Att hävda att Nya Slussen ska stå i 100 år är felaktigt.

Majoritetens svar på min förra motion.

Fullmäktiges majoritet säger i sitt svar (dolt i Budget-proppen för år 2021), att ansvaret för att hantera havsnivåhöjningar inte främst ligger hos Regionen. Detta är inte korrekt. Enligt PoB-lagen Kap. 7 § 4 gäller fr.o.m. 1 april 2020 bl.a. att *Regionen ska*

- *Utreda frågor av betydelse för Regionens fysiska miljö*
- *Verka för insatser som kan bidra till att minska länets klimatpåverkan och dess effekter.*

Det är, som majoriteten hävdar, bra att man uppvaktat regeringen, även om detta inte redovisats för fullmäktige. Det är dock inte Regeringen som har huvudansvaret för denna fråga, även om man kan tycka att SMHI borde agerat på annat sätt än man gjort (se ovan). Det är Regionen och berörda kommuner som enligt Plan och bygglagen måste agera gemensamt om Regionens dricksvatten ska säkras också för våra barn och barnbarn.

Majoriteten skriver vidare att *Den nya Slussen är dimensionerad för att klara motsvarande en havsyta som är 2 meter högre än dagens medelvattennivå i Saltsjön.* Svaret ger intrycket, dels att man inte förstår att det är de extrema högvatten-nivåerna (inte medelvatten) som skapar problem, dels att siffran 2 m på något sätt skulle vara en garanti mot översvämningar. Detta är fel. Det reella förhållandet är att en höjning av havsnivån med ex. 2 m innebär att alla nivåer – från lägsta lågvatten till medelvatten och högsta högvatten stiger med 2 m. Det är anpassningen till högsta extremvattennivån – inte medelnivån – som måste höjas med minst 2 m.

Vad händer när havet stiger med mer än 0,5 m vid Slussen?

Av Klimatpanelens bedömning framgår, att vid en global nivåhöjning på 2,5 m år 2100 kommer nivån vid Stockholm på + 0,5 m (dvs vad Nya Slussens högsta nivå) att – som framgår av tidigare motion - överskridas runt år 2050. NOAA/NASA kvantifierar denna risk till minst 10 %.

När havets högsta nivå vid Slussen närmar sig + 0,5 m börjar Mälaren att fyllas med saltvatten. Eftersom Regionens vattentäkter ligger nära Slussen påverkas råvattnet nästan omedelbart genom att saltvattnet ”rinner ner” i sjöns djupare partier, där vattenuttaget sker. 2,5 miljoner människor och många industrier förlorar då sin sötvattensförsörjning (och Mälarens stränder översvämmas). Reservvattentäkt för en sådan katastrof saknas i praktiken helt.

Vad måste göras – och när.

Undertecknad var under de 25 år projektet *Skånes Vattenförsörjning* pågick ansvarig för alla de vatten-ekologiska frågor genom uppdrag till Lunds Universitet. Projektledaren Civ. Ing. Bertil Sjöstrand och hans grupp, som efter krav från Lunds Universitet arbetade med full öppenhet, har i en öppenhjärtig bok redovisat alla de problem som uppstår vid denna typ av projekt och varför det tog 25 år att fullfölja projektet.

Problemen var främst inte tekniska trots att passagen av Hallandsåsen var besvärlig, utan juridiska/politiska i form av markersättning till ett närmast oändligt antal strand- och markägare och genom skapandet av ett nytt Regionalt Vattenbolag med frågor om ersättning till befintliga bolag, rörsträckning, tapp-punkter, bolagsandelar och taxesättning.

Det är idag minst 10 % risk att dagens vattenförsörjning i regionen upphör om runt 30 år. Det är troligare att denna risk ökar under kommande år än att den minskar. Det är uppenbart att Vättern utgör det enda möjliga alternativet till Mälaren, vilket innebär att det är viktigt också för oss att Vättern skyddas från de hot i form av öppen gruvverksamhet och starkt utökade flygvapen-skjutningar som nu hotar sjön.

Mot bakgrund av ovanstående föreslås regionfullmäktige besluta att

Regionen omedelbart tillsätter en arbetsgrupp med representanter för alla partier i fullmäktige med uppgift att i samarbete med berörda kommuner – gärna också Regeringen - snarast möjligt påbörja arbetet med att säkra en ny framtida vattentäkt för Mälar-regionen efter år 2050.

Stellan Hamrin